

Modersmålet: en ressource for de privilegerede

På Undervisningsministeriets hjemmeside finder man en vejledning med overskriften: »Undervisning i dansk af danske børn bosat i udlandet« <http://pub.uvm.dk/1998/udlandet/>. I denne vejledning står der: »Og netop modersmålet [dansk] er fundamentet for tilegnelsen af andre sprog«.¹

Når Undervisningsministeriets embedsmænd skriver således i en undervisningsvejledning, har de forskningsmæssigt belæg for, at det er rigtigt. Forskningen er helt klar, når det handler om modersmålets betydning for indlæring af såvel andet- som fremmedsprog. At blive tosproget med udgangspunkt i et veludviklet modersmål har en positiv virkning på børn og unges generelle og uddannelsesmæssige udvikling (Cummins 2000, Skutnabb-Kangas 2000, Horst 2006).

Modersmålet er desuden en forudsætning for den kontakt og kommunikation mellem generationer, der er nødvendig for »en sund identitet« hos børn og unge, sådan som Düncan Ünkap og Serap Erkan formulerer det i Sprogforum nr. 43 2008. Det er imid-

ANNE HOLMEN

Professor
Københavns Universitet,
Center for Internationalisering og parallelsproglighed
aholmen@hum.ku.dk

BERGTHÓRA KRISTJÁNSDÓTTIR

Lektor og post doc
Professionshøjskolen København
og Danmarks Pædagogiske Universitetsskole
bekr@dpu.dk

MICHAEL SVENDSEN PEDERSEN

Lektor, mag.art. og exam.art.
Roskilde Universitet, Institut for Psykologi
og Uddannelsesforskning
misvpe@ruc.dk

lertid som regel majoriteten – eller en magtfuld minoritet – der bestemmer, for hvem det er et gode at have et modersmål, hvilket fører til to modsatrettede rationaler. På den ene side tillægges et modersmål værdi, når majoriteten skal lære andre sprog. På den anden side tillægger majoriteten ikke nødvendigvis modersmål betydning, når minoriteter skal lære andre sprog. I det sidste tilfælde betvivles forskningsresultater, som påviser, at når minoritetsbørn og -unge lærer gennem deres modersmål, lærer de tillige begreber og intellektuelle færdigheder af betydning for deres evner til at fungere på et majoritetssprog.

I denne artikel vil vi vise, hvordan denne dobbelthed kommer til udtryk i de danske bestemmelser for undervisning i modersmål, andetsprog og fremmedsprog.

Har danskere et modersmål?

Når det er en sproglig og kulturel majoritet, der bestemmer, om det er et gode eller ej at have et modersmål, betyder det, at majoritetsmodersmålet naturaliseres som sprog og derfor i mange sammenhænge omtales som *sproget*. Som konsekvens kan man derfor stille det tilsyneladende paradoksale spørgsmål, om danskere med sproglig og kulturel majoritetsbaggrund overhovedet har et modersmål, da dansk kun sjældent omtales som et modersmål. Det kan man fx komme i tvivl om ved læsningen af Fælles mål for Dansk (faghæfte 1). Begrebet modersmål bruges ikke i de seks foreskrivende tekster, dvs. i formål, signalement, slutmål, trinmål, beskrivelser og læseplan. Først i den syvende tekstkategori, undervisningsvejledning – der i modsætning til de øvrige ikke er foreskrivende – finder man begrebet modersmål anvendt, men kun sporadisk. I et afsnit med overskriften »Det nordiske perspektiv« hylder man ironisk nok mulighederne for, at skandinaver kan kommunikere med hinanden på deres modersmål: »Det betragtes som ganske enestående, at de fleste mennesker i de skandinaviske lande kan kommunikere indbyrdes ved hjælp af deres modersmål«. Implicit forudsætter denne konstatering, at skandinaver har dansk, norsk eller svensk som deres modersmål og ikke – som tilfældet er – over 200 forskellige modersmål.

Når man kun sporadisk finder referencer til dansk som majoritetens modersmål i faghæfte nr. 1, kan det skyldes, at modersmålet dansk er blevet naturaliseret som *sproget*, fordi det er det sprog, a) som majoriteten identificerer sig med, b) som er majoritetens oprindelige sprog, c) som majoriteten behersker bedst, og d) som majoriteten anvender mest (Skutnabb-Kangas 1986).

Paradoksalt nok opretholdes naturaliseringen af dansk ikke i de øvrige faghæfter, der omhandler det at lære sprog på baggrund af et sprog, eleverne har i forvejen, dvs. fremmedsprog på baggrund af modersmål. I faghæfterne for fremmedsprogene engelsk, tysk og fransk er det tydeligt, at sproglige og kulturelle majoritetselever lærer fremmedsprog på baggrund af deres allerede lærte sprog, modersmålet, fx »Eleverne er ikke sproglige begyndere. Udgangspunktet må tages i modersmålsundervisningen (ligheder og forskelle), elevernes generelle omverdensforståelse« (s. 20) (Undervisningsministeriet 1995). De samme formuleringer er bibeholdt i »Klare mål« og »Fælles mål«. Her omtales danskundervisningen direkte som modersmålsundervisningen, og læringssynet stemmer overens med, at danske børn bosat i udlandet ifølge den førnævnte ministerielle vejledning lærer andre sprog på baggrund af deres modersmål dansk.

Minoritetsmodersmål

Hvis de sproglige majoritetselever lærer fremmedsprog på baggrund af deres modersmål, vil man logisk kunne fristes til at konkludere, at sproglige minoritetselever lærer såvel dansk som fremmedsprog på baggrund af deres modersmål. Konklusionen bekræftes af Fælles mål for Dansk som andetsprog (faghæfte 19). Det slås fast allerede i den foreskrivende tekst, der konstituerer dansk som andetsprog som et fag, dvs. i formålet, at sproglige minoritetselever lærer dansk på baggrund af deres modersmål:

... at tosprogede elever på baggrund af deres sproglige og kulturelle forudsætninger tilegner sig færdigheder i at forstå og anvende talt og skrevet dansk.

Og ligeledes fra formålet:

Undervisningen skal fremme den enkelte elevs personlige og sproglige udvikling og forståelse af samspillet mellem dansk sprog og kultur og elevens modersmål og kulturbaggrund. (Vores fremhævelser.)

Denne logik bibeholdes i de øvrige tekst kategorier i faghæftet. Inden for trinmålene finder man adskillige eksempler på, hvordan undervisningen skal lede frem til, at eleverne fx bliver i stand til

... at kende nogle vigtige forskelle mellem sprogbrug i eget modersmål og dansk ... at veksle bevidst og hensigtsmæssigt mellem egne sprog og gøre rede for egne kodeskift ... at kende til forhold vedrørende tosproget udvikling og forholdet mellem flertalssprog og mindretalssprog.

Denne kompetencebeskrivelse, som fremgår af trinmålene i de gældende læreplaner, leder frem til spørgsmålet om, hvordan de faglige læreplaner tilgodeser, at sproglige minoritets elever opnår den beskrevne kompetence gennem undervisning i deres modersmål. For at besvare spørgsmålet vælger vi at skrue tiden tilbage og se på vilkårene for undervisning i minoritetsmodersmål i den godt 30-årige periode, tosprogede elever har været elever i den danske folkeskole.

Sproglige minoritets elevers modersmål i folkeskoleloven

I kølvandet på den øgede indvandring til Danmark i 1960'erne og første del af 1970'erne blev der skabt vilkår for at medtænke sproglige og kulturelle minoritets elever i den danske skolelovgivning.

I midten af 1970'erne blev der vedtaget en ny skolelov, der på talrige områder adskilte sig fra skoleloven fra 1958. Her kan nævnes et ændret sprogsyn, som blandt andet kom til udtryk i det såkaldte udvidede tekstbegreb.

En anden nytænkende forpligtelse handlede om, at kommunerne skulle tilbyde undervisning i »fremmedsprogede elevers modersmål«; såfremt der var et forældreønske om dette. I en ministeriel redegørelse, der udkom i 1982, kunne man læse, at Undervisningsministeriets embedsmænd fandt det naturligt, at der var blevet formuleret et krav om forpligtelse til at tilbyde danskundervisning til den nye elevgruppe, hvorimod forpligtelsen om tilbud om modersmålsundervisning havde givet anledning til overraskelse, jf.: »Samtidig fik kommunerne pligt til at tilbyde de fremmedsprogede elever undervisning i deres modersmål – et krav der vakte overraskelse i mange kommuner.« (s. 25). I denne redegørelse refererede de ministerielle embedsmænd til Europarådets anbefalinger fra 1972 om at tilbyde undervisning i modersmål til sproglige minoriteter i rådets medlemslande. Men embedsmændene nævner ikke et næsten samtidigt EF/EU-direktiv, der ikke alene anbefaler, men forpligter medlemslandene til at tilbyde undervisning i sproglige minoritetsbørns modersmål. Set i bakspejlet er netop dette direktiv i Anders Fogh Rasmussens regeringstid kommet til at spille en væsentlig rolle for de statslige myndigheders opfattelse af førstesproget som ressource. Dette vender vi tilbage til.

Selv om forpligtelsen til at tilbyde undervisning i sproglige minoriteters modersmål blev slået fast allerede i 1975, blev der ikke fulgt op på forpligtelserne med nye læreplaner, sådan som folkeskoleloven også dengang foreskrev. I stedet for at behandle modersmålsundervisningen som andre fag og udfærdige en pædagogisk

vejledning, besluttede man i Undervisningsministeriet, at eleverne skulle følge hjemlandenes læseplaner. Denne beslutning har formentlig direkte sammenhæng med bekendtgørelsens bestemmelser fra 1976. Heri angives formålet med undervisningen i modersmål som det at forbedre elevernes muligheder for at vende tilbage til deres hjemlande, jf.:

Det skal tilstræbes, at eleverne ikke mod forældrenes ønske mister tilknytning til deres hjemland, og at deres eventuelle tilbagevenden til hjemlandet kan lettes.

Her anses modersmålet for en ressource, både når det drejer sig om at styrke forholdet mellem børn og deres forældre, og når det drejer sig om elevernes muligheder for at profitere af skolegang i andre skolesystemer end det danske.

I 1982 trådte en ny regering til i Danmark, Schlüter-regeringen. Med en ny regering følger erfaringsmæssigt en markedsføring af nye politikker, der vedrører minoritets elever og deres familier. Historien har imidlertid lært os, at disse politikker ofte har karakter af *ikke-handlen*. I regeringsperioden betød det, at hjemlandets pædagogiske vejledninger blev erstattet med en-ikke-eksisterende dansk-vejledning. Det kalder den amerikanske curriculumforsker Eisner for et nul-curriculum².

Nuværende undervisningsminister Bertel Harder blev undervisningsminister i denne regering, og han sad som undervisningsminister i hele den 10-årige regeringsperiode. Det nye vedrørende modersmål var, at nu skulle undervisningen tage udgangspunkt i, at eleverne boede permanent i Danmark. For at stadfæste denne ændring udsendte Undervisningsministeriet en ny bekendtgørelse, hvoraf elevernes permanente tilhørsforhold til Danmark skulle fremgå af formålet. Her blev »tilbagevenden« i bekendtgørelsen fra 1976 til »ophold« i bekendtgørelsen fra 1984, jf.:

Det skal tilstræbes, at eleverne ikke mod forældrenes ønske mister tilknytningen til hjemlandet, og at muligheden for at tage ophold i forældrenes hjemland lettes.

Her er »hjemlandet« fra 1976-bekendtgørelsen blevet til »forældrenes hjemland«. Underforstået: Danmark er blevet elevernes hjemland. Denne forandring betød, at man nu ikke længere skulle gøre brug af hjemlandenes pædagogiske vejledninger. Logisk set kunne man have ventet, at udenlandske vejledninger blev erstattet med en dansk pædagogisk vejledning, men det var ikke tilfældet. I hele denne regeringsperiode og den efterfølgende blev det diskuteret, hvorvidt undervisere i minoritetsmodersmål skulle undervise efter en

dansk pædagogisk vejledning, der blev skrevet over den samme læst som de øvrige pædagogiske vejledninger, men diskussionerne faldt altid ud til fordel for, hvad man kunne kalde et nul-curriculum.

Nogle få måneder inden regeringen Anders Fogh Rasmussen tiltrådte, udsendte Undervisningsministeriet den første pædagogiske vejledning for undervisning i minoritetsmodersmål, der i overensstemmelse med andre pædagogiske vejledninger indeholdt tekstniveauerne: formål, centrale kundskabs- og færdighedsområder, læseplan og vejledning, samt en ny bekendtgørelse. Denne vejledning fik på grund af regeringsskiftet i 2001 en kort levetid. Men som tekst markerer den storhedstiden for vilkårene for undervisning i modersmål i Danmark og dermed det absolutte højdepunkt i modersmålsundervisningens godt 30-årige historie. Formålet med undervisningen var baseret på et ressourcensyn på undervisning i minoritetsmodersmål som aldrig før set i danske læreplaner. I overensstemmelse med forskningsbaseret viden om modersmålets betydning indeholdt formålet følgende udsagn:

Modersmålet har betydning for opbygning af begreber og dermed strukturering af den enkeltes og grupper omverdensforståelse.

Modersmålet er et middel til at overføre informationer og et redskab for læring.

Modersmålet har en vigtig funktion til at binde individer sammen i sociale fællesskaber og for enkeltindividet til at udtrykke sin personlighed og sociale og kulturelle tilhørsforhold.

Ingen bestrider disse betydninger af førstesproget, når førstesproget er lig med den sproglige majoritets modersmål. Regeringsperioden, der startede i 2001, blev et klokkeklart eksempel på, at der argumenteres forskelligt for et modersmåls betydning, når det handler om forskellige befolkningsgrupper i Danmark.

Det overnationale og det nationale

Igennem den omtalte 30-årige periode har de politiske diskussioner om undervisning i minoritetsmodersmål ofte været karakteriseret ved at være helt ude af proportion. Valgkampen i efteråret/vinteren 2001 var et skoleeksempel på dette. Det tema, der fyldte mest i valgkampen, var de begivenheder, der fandt sted i New York den 11. september. Ved siden af dette tema diskuterede politikerne undervisning i modersmål, som hævdedes at fastholde den elevgruppe, der modtog modersmålsundervisning, i udanske sproglige og kulturelle mønstre. Statsministerkandidaten Anders Fogh Rasmussen prokla-

merede, at såfremt han blev statsminister, ville han afskaffe undervisning i minoritetsmodersmål. Det blev han, og afskaffelsen blev formuleret i selveste regeringsgrundlaget. De midler, der før blev anvendt til undervisning i minoritetsmodersmål, skulle nu anvendes til sprogstimulering af tosprogede småbørn inden skolestart.

Afskaffelsen af undervisningen i modersmål blev imidlertid ikke så tydeligt en del af regeringens skolepolitik, men derimod en del af »En ny udlændingepolitik«.

Da forpligtelsen til undervisning i minoritetsmodersmål blev indskrevet i folkeskoleloven i 1975, vidste man i Danmark, at EU (dengang EF) barslede med bestemmelser om at forpligte medlemslandene til at tilbyde medlemslandenes børn undervisning i deres modersmål, uanset hvor de boede i medlemslandene. Forpligtelsen i folkeskoleloven fra 1975 stillede i modsætning til direktivet sproglige minoriteter lige i forhold til retten til undervisning i modersmål. Selv om afskaffelsen af kommunernes pligt til at tilbyde undervisning i modersmål blev en del af regeringsgrundlaget i 2001, blev det ikke som Anders Fogh Rasmussen havde lovet. Han var bundet af direktivet fra 1977 om undervisning i modersmål. Det betød, at modersmålsundervisningen for eksempelvis finske og svenske børn ikke kunne afskaffes. For ikke at forskelsbehandle finske og svenske elever i forhold til islandske og norske fik de to sidstnævnte grupper også ret til gratis undervisning i deres modersmål i henhold til en EØS-aftale fra 1992. Den samme ret blev givet til børn i rigsfællesskabet, dvs. grønlandske og færøske børn.

Gift med udlændinge uden for EU

Statsministerkandidaten Anders Fogh Rasmussen havde lovet at afskaffe undervisning i modersmål, men han var som sagt bundet af et EU-direktiv, som staten Danmark valgte at rette sig efter i modsætning til direktiv 2004/38 om EU-borgeres ret til at bevæge sig frit mellem medlemslandene. Derfor blev folkeskoleloven ændret i overensstemmelse med EU-borgernes retsmæssige krav på undervisning i modersmål. Resultatet blev en paragraf i folkeskoleloven, der klokkeklart diskriminerer nogle børnegrupper i folkeskolen. Lovens ordlyd er:

Undervisningsministeren fastsætter regler om [dansk som andet sprog og] modersmålsundervisning af børn fra medlemsstater i Den Europæiske Union, fra lande, som er omfattet af aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde, samt fra Færøerne og Grønland. (§ 5, stk. 7 i folkeskoleloven).

I talrige anbefalinger har EU-organisationer siden 1977 opfordret til, at medlemslandene ikke i deres uddannelsessystemer behandler børn med baggrund uden for medlemslandene dårligere end børn med baggrund inden for medlemslandene, fx

... i FN's årsberetning fra 1989 oplyses, at Ministerrådet har bekræftet Rådets og medlemslandenes politiske vilje til at gennemføre de i direktivet tilkendegivne målsætninger til fordel for indvandrerbørn fra tredjelande. Der findes endvidere en række rekommandationer fra Europarådet, OSCE, FN og andre internationale organisationer om medlemsstaternes undervisning i indvandrerbørns modersmål og kultur. (Undervisningsministeriet 2001, s. 54).

Senere i samme tekst fremhæver Undervisningsministeriet FN's konvention om barnets rettigheder fra 1989. Artikel 29 citeres direkte, dvs. at uddannelse af barnet skal have til hensigt:

At udvikle respekt for barnets forældre, dets egen kulturelle identitet, sprog og værdier og for de nationale værdier i det land, hvor barnet er bosat og i landet, hvorfra barnet oprindeligt stammer, og for kulturer, der adskiller sig fra barnets egen kultur. (ibid., s. 55).

Konventioner og anbefalinger blev nævnt i ministeriets tekster fra 2001, men deres intentioner negligeres med diskrimination af børn til følge. Selve EU-direktivets ordlyd fra 1977 foreskriver, at undervisningen i modersmål skal samordnes »den normale undervisning«. Denne forpligtelse har staten Danmark aldrig opfyldt. Efter 2001 er der ikke længere henvisninger til konventioner og anbefalinger om minoritetsmodersmål og ligestilling i ministeriets tekster.

Modersmål i de private grundskoler

Vi har haft fokus på vilkår for undervisning i modersmål i folkeskolen og konstateret, at førstesproget er en ressource afhængigt af, hvis modersmål det er.

Ingen steder fremstår rangordningen af forskellige gruppers modersmål så klart som i de private grundskoler. I 1981 udsendte Undervisningsministeriet den første redegørelse om undervisning af tosprogede elever. Heri gengav de ministerielle embedsmænd tidligere tiders erfaringer med undervisning af tosprogede elever i Danmark: »Det har været – og er – karakteristisk, at skandinaver benytter den danske skole, mens engelsk-, tysk- og fransktalende i stort omfang bruger privatskoler med eget hjemmesprog (1981:13).« Ifølge redegørelsen har disse nationaliteter ikke problemer med at kom-

munikere med danskere, dvs. det slås fast, at der i Danmark eksisterer skoler, hvor undervisningssproget kan være tysk, engelsk og fransk, og at det erfaringsmæssigt er uproblematisk.

I århundreder har der eksisteret private grundskoler i Danmark. Således fejrede den tosprogede dansk-tyske grundskole Sankt Petri 500 års jubilæum ved årtusindeskiftet. Indtil 1980'erne var det et fælles karakteristikum for de tosprogede frie grundskoler i Danmark, at sprogene på disse skoler i tillæg til dansk var engelsk, tysk og fransk. I kølvandet på den indvandring, der skete i 1960'erne, blev der oprettet frie grundskoler, hvor undervisningssproget tillige med dansk var indvandrernes modersmål, eksempelvis tyrkisk og arabisk. Det har muligvis været anledningen til, at loven om frie grundskoler blev ændret i 1998 (L25 Ikrafttrædelse 1. august 1998).

Den nye lovformulering fra 1998 indeholder tre elementer (§ 2, stk. 3):

- Undervisningssproget i den frie grundskole skal være dansk.
- Undervisningssproget kan dog være tysk.
- Undervisningsministeren kan i særlige tilfælde dispensere fra kravet om, at undervisningssproget skal være dansk.

I praksis har denne lovændring betydet, at de frie grundskoler, hvis undervisningssprog har været engelsk, tysk og fransk, kan fortsætte på samme måde som før lovændringen i 1998. De har søgt dispensation i forhold til § 2, stk. 3 og fået den af den til enhver tid siddende undervisningsminister. Tilbage står de øvrige tosprogede grundskoler med et tydeligt krav om, at undervisningssproget skal være dansk. Disse kaldes ofte de muslimske frie grundskoler. Ved senere lovændring er tilsynet med frie grundskoler tilmed blevet skærpet, herunder kravet om tilsynet med, at undervisningssproget skal være dansk.

På samme vis som i folkeskolen, hvor fremmedsprogsundervisningen begrundes med internationalisering, begrundes brug af engelsk, tysk og fransk som undervisningssprog i de frie grundskoler med internationalisering og øget mobilitet. Modsat synes indvandringen til Danmark at have fået den modsatte konsekvens i den nationale lovgivning: Indvandrere, flygtninge og deres efterkommere skal ikke som en del af deres uddannelse videreudvikle andre sprog end dansk og de fremmedsprog, som også etnisk danske elever skal lære, selvom de har de sproglige forudsætninger for at gøre det.

Man kan derfor konkludere, at daniseringen ingen steder har været så markant og aggressiv som over for de frie muslimske grundskoler med et stadigt voksende krav om, at undervisningssproget

alene kan være dansk og ikke også elevernes modersmål. Det fremgår fx af regeringsgrundlaget fra 2007 »Mulighedernes samfund« i afsnittet: »Fast og fair udlændingepolitik«; at der skal etableres en enhed, som blandt andet skal »bistå Undervisningsministeriet med at føre skærpet tilsyn med de privatskoler og andre undervisningsinstitutioner, som modvirker grundlaget for integration«. (<http://www.stm.dk/publikationer/Regeringsgrundlag2007/index.htm>. Den 16.9. 2008)«. Kan det tænkes, at brugen af andre modersmål end dansk er en faktor, der for politikerne »modvirker grundlaget for integration«?

Afslutning

Førstesproget dansk er ifølge læreplanerne en ressource, når det handler om den sproglige majoritet i Danmark. Det gælder også for modersmålet dansk, når etnisk danske børn bosætter sig i udlandet med deres forældre. For at sikre dette udsteder Undervisningsministeriet en separat vejledning. Særligt gunstigt stillede er de dansk-modersmålstalende børn i udlandet, der kan gå på Europaskolerne, hvor de ikke alene kan få undervisning i dansk, men også på dansk ved siden af undervisning i og på en række andre sprog både på grund- og gymnasialt niveau. Ifølge folkeskoleloven er elevernes førstesprog også en ressource, når det handler om vesteuropæeres modersmål. Beherskelse af andre modersmål accepteres ikke som en kompetence, snarere er det et tegn på inkompetence og manglende integration. Dette fremgår mere og mere tydeligt af de forskellige regeringsgrundlag, som konstituerer en såkaldt uddannelsespolitik under overskriften »Fast og fair udlændingepolitik«.

Vi kan konkludere, at det ikke er modersmålene som sådan, der er en ressource, men den status, de befolkningsgrupper, der taler pågældende sprog som modersmål, får tildelt i samfundet, bl.a. gennem lovgivningen. Dette gælder uanset, at der er forskningsmæssigt belæg for at fremføre, at modersmål har en positiv betydning for børn og unges generelle og uddannelsesmæssige udvikling. Paradoksalt nok kommer det også til at gælde, selv om flersprogethed beviseligt er en væsentlig ressource for virksomheder og for samfund. Det synes også at gælde uanset internationale konventioner og anbefalinger om minoritetsrettigheder, herunder retten til minoritetsmodersmål.

Formål

Formålet med undervisning i tosprogede elevers modersmål er, at eleverne videreudvikler deres samlede sproglige og kulturelle kompetence og deres erfaringer med sprog som kilde til indsigt, oplevelse og indlevelse.

Undervisningen skal udvikle elevernes modersmål, så de får lyst til og færdighed i at bruge deres sprog i et personligt og alsidigt samspil med andre. Den skal fremme den enkelte elevs sproglige og kulturelle udvikling og forståelse af samspillet mellem elevens kulturelle baggrund og danske kulturformer. Den skal udvikle elevernes muligheder for som tosprogede borgere at deltage og handle i det danske og internationale samfund.

Undervisningen skal fremme elevernes viden om modersmål, tosprogethed, sprogbrug og sprogtilegnelse og dermed styrke deres grundlag for at lære dansk og få udbytte af skolens øvrige undervisning.

Undervisningen skal styrke elevernes identitet og selvværd. Den skal udvikle deres bevidsthed om forholdet til familie og etnisk gruppe og deres indsigt i kulturelle og samfundsmæssige forhold i Danmark og i oprindelseslandet.

Modersmål for tosprogede elever. Fra Faghæfte nr. 34, udgivet juni 2001. Uddannelsesstyrelsens håndbogsserie nr. 6, 2001. Et lovforslag fra februar 2002 om begrænsning af retten til undervisning i minoritetsmodersmål betød, at formålet efterfølgende blev ophævet.

Noter

1 I den omtalte vejledning: »Undervisning i dansk af danske børn bosat i udlandet« er den citerede sætning fjernet i 2009-udgaven. Den blev fjernet efter at sprogforum nummeret om førstesproget som ressource ud-

kom. http://www.uvm.dk/-/media/Files/Udd/Folke/PDF09/U/090220_undervisning_dansk_boern_bosat_udlandet.ashx (hentet den 28.3. 2011)

2 www.teachersmind.com/eisner.htm

Litteratur

- Cummins, Jim (2000): *Language, Power and Pedagogy. Bilingual Children in the Crossfire*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Horst, Christian (red.) (2006): *Interkulturel pædagogik. Flere sprog – problem eller ressource? 2. udgave*. Vejle: Kroghs Forlag.
- Kristjánsdóttir, Bergthóra (2006): *Evas skjulte børn. Diskurser om tosprogede elever i det danske nationalcurriculum*. Ph.d.-afhandling. Danmarks Pædagogiske Universitet.
- Kristjánsdóttir, Bergthóra og Lene Timm (2008): »Danisering – også i de frie muslimske grundskoler«. I: *Frie skoler*, nr. 1/2008.
- Skutnabb-Kangas, Tove (1986): *Minoritet, sprog og rasisme*. Malmö: Liber.
- Skutnabb-Kangas, Tove (2000): *Linguistic Genocide in Education – or Worldwide Diversity and Human Rights?* Mahwah, N.J. Lawrence Erlbaum Associates.
- Undervisningsministeriet (1981): *Undervisning af fremmedsprogede elever i folkeskolen. En redegørelse*.
- Undervisningsministeriet (2001): *Modersmål for tosprogede elever*. (Uddannelsesstyrelsens håndbogsserie 6/2001) Faghæfte nr. 34. www.uvm.dk/pub/2001/modersmaal

Supplerende nyere litteratur

- Kristjánsdóttir, B & Timm, L. (2011): *Uhørte stemmer. Sproglige minoritetsforældre og samarbejde med forældre*. Århus: Viasystem. (Udkommer 2011).
- Skolverket (2008): *Med annat modersmål. Elever i grundskolan och skolans verksamhet*. Rapport 321. <http://www.skolverket.se/sb/d/150>
- Timm, L. (2008): *Danmark har ondt i modersmålet. En kortlægning af kommunernes modersmålsundervisning i skoleåret 2007/2008*. København: Dokumentations- og Rådgivningscentret om Racediskrimination (DRC). <http://drcenter.dk>